

PRÒLEG

SI PRENEM EN CONSIDERACIÓ EL LLARG recorregut de la història de les idees, la faula ha estat un recurs literari molt utilitzat per a presentar nocions complexes i conceptes filosòfics de gran envergadura. Des de les faules d'Esop fins a les paràboles kafkianes, passant per La Fontaine i Friedrich Nietzsche, aquest gènere literari aparentment innocent és portador de grans intuïcions i valors de caràcter universal. La faula, com a gènere literari, està dotat d'un gran do: permet diversos nivells de comprensió i hermenèutiques de distinta fondària. Un infant pot llegir-la i comprendre-la, però també un ancià, i cadascú n'extrau la seva pròpia lliçó. És propi de la faula el llenguatge inclusiu, una forma textual que convida a capbussar-s'hi i que no presenta un únic cànon de lectura. La faula obre horitzons de significat de molt divers abast, i suggereix i estimula la creativitat del lector de tal manera que aquest deixa d'ésser un simple receptacle passiu per convertir-se en un actor que enfila la seva pròpia interpretació i n'extreu lliçons per a la vida personal.

Es impossible dictar a priori quines poden esdevenir les hermenèutiques d'una faula i quins camps d'interpretació suggerirà en futurs lectors. Ni tan sols l'autor és el propietari de la faula. La vessa a la plaça pública a fi que cadascú la llegeixi des de la seva *forma mentis*. L'autor no pot anticipar la fecunditat espiritual i simbòlica que atresora la seva faula. No ho podia imaginar Saint-Exupéry, quan va acabar *El petit príncep*; tampoc Lewis Carroll, ni el mític George Orwell quan va escriure *Rebel·lió a la granja*.

Com a gènere eminentment simbòlic i al·legòric la faula convida a pensar i eixampla els límits de la ment, i tot sota una aparença de simplicitat, sota la forma d'un simple conte infantil. En el moment que ens submergim en aquest tipus de gènere ens adonem que el més transcendental es pot expressar d'una manera simple quan l'autor té la voluntat d'arribar a tothom i abandona el llenguatge críptic i esotèric només accessible a una elit. Nietzsche diu a *La gaia ciència* que l'escriptor profund tracta d'expressar-se amb claredat perquè no ha de demostrar a ningú que és profund complicant el llenguatge, mentre que el pensador superficial ha de crear un llenguatge excloent i hermètic per donar-se aires de profunditat.

Aquesta voluntat de claredat és la que mou Jordi Palou-Loverdos, l'autor d'aquesta bella faula que té com a protagonistes un grup de salmons. L'autor s'estrena en aquest gènere literari, però el condueix com si portés anys en l'ofici. En la seva llarga tra-

jectòria professional ha publicat textos tècnics sobre el seu camp d'especialitat: la reconciliació, el dret internacional i la mediació. El llibre que ens regala conté una faula relativament curta que té com a protagonistes uns animals. A partir de la narració apareixen els grans temes de l'existència humana: el valor del viatge, l'etern retorn, la correlació dialèctica entre els pols oposats, el *yin* i el *yang*, la capacitat d'adaptació i el fluir de tot el que és, a través de la imatge del riu que ja va utilitzar l'immortal filòsof presocràtic Heràclit, l'obscur.

El lector aprèn un valuós món de valors a partir dels periples i les circumstàncies que protagonitzen els salmons. Descobreix que allò que l'uneix als éssers humans, germans en l'existència, és molt més que allò que el diferencia, i descobreix camins de reconciliació i de mediació entre col·lectivitats enfrontades. És un cant a l'esforç, al sacrifici, a l'heroisme, a la resistència i a la tenacitat.

L'autor, advocat de professió, és un especialista en mediació i resolució de conflictes bèl·lics. No és solament un teòric. És un home que prové d'una llarga experiència de treball per la pau. Ha participat en diverses taules de negociació i de reconciliació, i coneix els amagatalls de la condició humana, però no sucumbeix a un fàcil escepticisme, i menys encara a un cinisme apocalíptic. Al contrari, entreveu possibilitats, identifica camins de solució i demostra que l'ésser humà és capaç de ser agent de pacificació del món.

Els salmons són un mirall de la nostra condició, però també exemples que cal imitar. Jordi Palou-Loverdos coneix la dificultat del consens i de la mediació, però també dóna èmfasi a la capacitat humana d'estimar i de crear ponts d'harmonia i de mútua comprensió.

El text conté veritables perles filosòfiques. L'autor les deixa caure sense avisar, però el lector intel·ligent en prendrà nota i sabrà distingir l'anècdota de la categoria. En un moment del relat diu el narrador: «En aquest moviment rítmic diari hi ha una munió de coses que escapen a la nostra voluntat i que, per molt que vulguem, no controlem», i afegeix que «és important saber qui som». En efecte, la vida no està controlada per la voluntat humana. No és possessió ni patrimoni de ningú. Flueix sense parar, però quan un mateix s'ha endinsat en el propi ésser i coneix els seus límits i les seves possibilitats pot aportar-hi el millor de si mateix i embellir-la amb la seva presència. Davant dels escèptics i els cíncics que es limiten a contemplar el món sense abandonar mai el paper d'espectadors suposadament neutrals, el narrador exhorta a actuar i a comprometre's, a actuar com el Sísif d'Albert Camus, i ens anima a no queixar-nos i a aixecar, altre cop, la roca fins al lloc més elevat del cim.

Escriu Jordi Palou-Loverdos: «Els salmons no es pregunten si seran capaços o no de remuntar el riu. Simplement ho fan.» Aprenquem-ne, doncs, dels salmons.

FRANCESC TORRALBA ROSELLÓ

INTRODUCCIÓ

ESTIMADA LECTORA, ESTIMAT LECTOR, GRÀCIES.

Comencem pel final. El procés d'elaboració d'aquesta faula filosòfica i espiritual ha arribat a la seva fi. Després d'uns quants tombs, finalment veu la llum a través d'aquesta excel·lent edició que teniu a les mans. Es tracta d'un final que no fa més que iniciar un procés nou, que vosaltres comenceu ara amb aquesta lectura. La vostra ment i el vostre cor recreen una aventura antiquíssima i sempre nova. Aquest llibre no és més que una simple expressió d'això.

Des que l'ésser humà és capaç de comunicar-se s'han relatat innumbrables històries. Incomptables llibres s'han escrit des de la invenció dels símbols i l'escriptura. Per què aquest llibre? Per què aquesta història? Només vosaltres podeu valorar si té sentit. Aquesta faula respon també a un final, a un procés i a un principi. Un final i un principi que dibuixen un procés circular en què, potser, tothom es pot veure reflectit.

En aquests anys he pogut apropar-me a les realitats més diverses. Algunes de properes, d'altres aparentment llunyanes. Han mogut ressorts potents, interiorment i exterior. Els nostres avantpassats remots van aconseguir sortir de l'aigua i alçar-se en terra ferma; ara se'ns presenta el repte simbòlic de tornar al mitjà que ens va veure nàixer i adaptar-nos a temps i espais que es defineixen com a *líquids*. Podríem aventurar-nos a dir que, de vegades, àdhuc vaporosos. Si fóssim capaços d'expressar la riquesa de les vides de cada ésser humà que transhuma pel planeta Terra estic convençut que cadascú mereixeria no només un llibre, sinó més aviat una enciclopèdia sencera. Malgrat que aquest no és el temps ni el lloc per explicar un inacabable reguitzell d'experiències de tot tipus, sí que puc desvetllar quelcom sobre el què i el perquè de l'escriptura d'aquesta faula per a adults (a la qual els joves i els infants també són convidats, cadascú al seu nivell).

En aquest cas respon allora a un esgotament i a un nou salt endavant. M'explico. En els meus quasi vint-i-cinc anys d'exercici professional com a advocat, mediador en conflictes i facilitador de diàlegs he escrit i publicat nombrosos textos de la temàtica més diversa: escrits tècnics sobre dret i matèries jurídiques connexes que suggerien canvis sobre la millora de les situacions humanes; sobre diàleg i resolució pacífica de conflictes o com reconduir de forma harmònica disputes i diferències; escrits d'opinió, alguns amb transcendència política —allò que fa referència a la

polis— que ens permetessin conèixer fets passats i que ens convidessin a projectar-nos de forma integradora en el present i a favor de les generacions futures, i escrits d'aproximació simbòlica que ens convidessin a comprendre millor algunes experiències humanes individuals i col·lectives. Mai, fins avui, no havia escrit un text com el que ara teniu a les mans.

Portava més d'una dècada dedicat en cos i ànima a acompanyar ruandesos i congolesos en una iniciativa internacional que cercava denunciar crims atroços ocults i ocultats per criminals contra la humanitat. Parlo aquí del concert macabre de dictadors polítics i militars, de líders de països que es consideren democràtics i de dirigents d'empreses multinacionals explotadores de recursos naturals. A vegades s'utilitzen els més elevats mitjans per a les més inconfessables finalitats: la política, la religió, la cultura, els drets humans, la producció de béns i serveis o la investigació, entre molts d'altres. S'inicien guerres directes que es complementen més tard amb guerres i violències estructurals i culturals. Moltes de les persones i les famílies que patien —i pateixen encara— les conseqüències de les ànsies de poder i de riquesa dels seus germans en l'existència no són ni tan sols reconegudes com a víctimes. Simplement no existeixen. La seva existència i la seva dignitat són ultratjades. La seva tragèdia és amagada deliberadament i interessada. No puc deixar de tenir present aquí els milions (en plural) de víctimes innocents executades injustament i els centenars de milers de

famílies dels més diversos orígens que han patit —i continuen patint— aquestes situacions cruels i injustes. Però també vull esmentar les coratjoses persones que han donat la seva vida —i la continuen donant— per la dignitat dels seus congèneres, o les que es troben encara patint una presó injusta a causa del compromís amb els seus conciutadans, havent arriscat la vida en tornar al seu país natal després d'anys d'exili forçat. Tots ells tenen nom i cognom i, com tothom, van ser un dia indefensos infants que aterraven al planeta blau.

Doncs bé, vam intentar i vam aconseguir portar aquestes situacions davant un tribunal en aplicació del principi de justícia universal. Per assolir que aquesta acció de justícia fos acceptada i la investigació dels fets prosperés, calia documentar fins al mil·límetre cada afirmació i cada constatació. Sovint per tal de completar perspectives, i a voltes per contradir frontalment allò que es presentava com a veritat irrefutable. Com us podeu imaginar, alguns testimonis i elements de la investigació que amb molta paciència anàvem recollint suposaven nedar a contracorrent de la versió oficial de la història imposada pels vencedors —visibles i invisibles— de la guerra. Produïen un enorme desgast personal i col·lectiu per oferir unes perspectives més omnicomprensives del conflicte violent. En paral·lel es va realitzar un gran esforç d'apropament entre els diferents components de la societat: alguns líders de la pròpia societat civil assenyalaven amb raó que treure a la llum fets ocul-

tats i intentar fer-hi justícia era necessari però, a la vegada, insuficient. És per això que ens van demanar que els acompanyéssim en una iniciativa de diàleg transnacional. Durant set anys, conjuntament amb la meua esposa i altres persones, hem tingut l'honor d'ésser convidats any rere any a facilitar aquest diàleg. Allò que va començar com una iniciativa lloable de la societat civil va anar involucrant exponencialment un gran nombre d'actors clau per a la transformació positiva i pacífica del conflicte: dos expresidents del país; diversos exministres; membres de diferents grups armats enfrontats; líders dels més diversos grups polítics (inclosos grups polítics i militars que es perceben encara com a enemics); economistes; religiosos; investigadors per la pau; activistes de drets humans; dones i homes, joves i ancians.

Parlava d'un cert esgotament. La doble dinàmica descrita (acció de justícia internacional i facilitació d'un diàleg transnacional altament inclusiu) es van combinar en el darrer any amb una altra investigació intensiva: alguns exmilitars ruandesos i ugandesos, en paral·lel amb pacifistes i objectors de consciència catalans, em van conduir inesperadament a una realitat àmpliament desconeguda sobre la violència a l'Iraq. Els darrers em van convidar a realitzar una investigació sobre les activitats d'empreses privades multinacionals militars i de seguretat en aquell país. Allò presentava coincidències amb alguns testimonis que havia recollit els darrers anys investigant les activitats criminals i d'exploació d'empreses multinacionals mineres a la

República Democràtica del Congo: efectivament, ja llavors havia obtingut testimonis que relataven com empreses multinacionals anaven a cercar exmilitars ruandesos i ugandesos a Uganda per contractar-los per (fins a) dos mil dòlars (dels EUA) al dia per anar a l'Iraq com a força privada militar. Una aproximació despietada a la privatització de la guerra. Molts d'ells havien estat nens soldat. Òbviament, davant una situació de precarietat personal i econòmica, molts d'ells havien acceptat l'oferta amb l'esperança de sortir d'un pou obscur. Molts d'ells es van enfonsar i van enfonsar altres persones i famílies en un cruel forat negre. Després vaig conèixer el fet que aquestes empreses militars s'aprofitaven de situacions anàlogues en països d'Orient i de Llatinoamèrica. Durant més d'un any vaig investigar amb intensitat les activitats a l'Iraq de 116 empreses multinacionals privades militars i extractores de recursos naturals relacionades amb aquestes de més de catorze països dels cinc continents. Per escriure el procés i els resultats d'aquesta investigació vaig haver de documentar-me i verificar cadascuna de les fonts en què basava les constatacions que anaven emergint, algunes de les quals amb un gran impacte econòmic, polític, geoestratègic i militar. Cada informació o dada que obtenia, si no volia ser titllat de fantasiós, havia d'anar acompanyada d'un abundós treball de documentació i verificació sistemàtica de fonts. Això va representar novament un enorme desgast d'energia en molts sentits: enfrontar-me de manera descarnada a unes activitats

violentes contra la població civil iraquiana i d'altres parts del món amb alguna connexió interessada amb aquest conflicte exposava a la llum pública activitats que es poden descriure com un cercle viciós destructiu, en què les esmentades empreses alimenten i es nodreixen de la mateixa activitat violenta. Vaig dibuixar simbòlicament aquest impacte ensems local i global com un immens tauró que es mossega la pròpia cua. És la imatge que em venia a la ment: un potent esqual traçant una dinàmica destructiva que involucra a la humanitat sencera, sense ser gaire conscient que acabava produint agressions sobre si mateix enmig de la seva ànsia depredadora.

Un cop acabada la redacció d'aquest llibre m'he trobat en un nou servei públic que era convidat a prestar, sense esperar-ho, amb persones que van sobreviure a la Guerra Civil Espanyola o als primers bombardeigs sistemàtics contra població civil indefensa que no participava en les hostilitats, quan el totalitarisme abocava la seva cara tenebrosa per Espanya i els règims feixista i nazi estenien les seves arrels ombrívoles per Europa. Persones que es van exiliar sense deixar de somiar en una nova vida per als seus semblants a les terres que els van veure marxar; persones que van sobreviure a la deportació i als camps de treball, de concentració o d'extermini fins al límit d'allò que un ésser humà pot suportar, físicament i anímica. Persones que van lluitar en la clandestinitat i a camp obert a l'encalç de la llibertat i la fraternitat, suportant presons i tortures cruels, i somiant convivències pacífiques en diversitats fèrtils.

En tots aquests anys i en el decurs d'aquests processos he tingut l'honor i la sort de conèixer i acompanyar moltes persones excel·lents, valentes i íntegres, amb una dignitat que ha remogut els meus ressorts més profunds. Algunes patien i pateixen encara de primera mà la involució o la inconsciència dels seus semblants. D'altres simplement decideixen donar el millor de si mateixes per ésser al costat dels qui ploren enmig de tanta injustícia. Persones que han caminat més de dos mil quilòmetres fugint d'atacs amb armament pesant i automàtic socorrent nens, dones i vells pel camí, i que un cop salvades fan més que el possible per ajudar els seus germans i germanes en l'existència; persones en exili forçat que, malgrat que es troben en situació precària tant en l'àmbit personal, familiar, laboral o social, fan tot allò que és a les seves mans per aportar un xic de justícia, espais i temps de diàleg que permetin mirar plegats el passat per projectar-se harmònicament en el futur sense rancúnia i amb determinació, treballant sense descans a favor de les generacions presents i futures. Persones que, carregant-se a l'esquena les aspiracions de llibertat, justícia social i pau positiva de tot un poble, i deixant enrere comoditats i família, són capaces d'enfrontar-se sense armes i democràticament a dictadors armats fins a les dents, i patir humiliació, tortura, presó i fins la mort. Persones amb una capacitat de resiliència individual i col·lectiva que continua commovent-me cada dia.

Moltes persones em convidaven a escriure sobre tot això. Encara que amb aquestes persones excep-

cionals ens nodríem a diari, subtilment, no tenia la disposició ni el temps que requereix escriure un llibre i, a més a més, si sóc sincer, estava mentalment esgotat de documentar-me i escriure sobre tant d'horror. Necessitava canviar de dinàmica, registre i estil, sense notes a peu de pàgina, cites o referències complementàries de rigor. I, a més, no puc escriure encara sobre processos que estan en curs i oberts. Però aquestes invitacions i aquest esgotament em van portar a fer un salt endavant, un salt nou i inesperat en el corrent de la vida. Aquest llibre representa, en certa mesura, aquest salt. He escrit el que ha emergit espontàniament des de les entranyes. Sense l'esforç de la necessitat de documentar fonts. Només obrint el curs a alguna cosa que flueix. A l'Orient és comú preguntar pel propòsit que hom té en emprendre alguna cosa nova. Amb relació a la redacció d'aquest llibre, seria com preguntar a l'ocell que ara escolto quan desperta l'alba què es proposa amb el seu cant, o preguntar al sol què es proposa en regalar-nos un espectacle tenyit d'una miríada de tons ataronjats (amb la inestimable assistència dels núvols). Milers de persones al llarg de la història de la humanitat han tractat de captar amb el pinzell o amb notes musicals aquesta bellesa i aquesta harmonia alhora simples i profundes. M'he sumat a aquest salt poètic tot dibuixant aquesta meravella sense desconèixer que, en fer-ho, m'hi puc reconèixer tant en la partitura com en la tela.

Per escriure aquest text m'he limitat a investigar alguns aspectes científics del cicle vital del salmó i de la vida a les aigües que em permetessin oferir un marc rigorós al relat, una narració de realitats basada en recursos al·legòrics. Fora d'això, voluntàriament, no he volgut documentar-me de res més per escriure aquest llibre. El recorregut vital del salmó serveix com a procés inspirador. Sense oblidar tot el que he descrit en els paràgrafs anteriors, la bellesa de la vida s'obre camí. Aquest text representa el salt nou que porta a recórrer nous horitzons. Durant les matineses m'he dedicat a convidar allò subtil, el més elevat de l'existència, que també existeix; a vegades visible, a voltes amagat. Aquest relat ha anat apareixent a poc a poc i amb dedicació, però sense esforç. Evoca grandeses més enllà de petiteses, evoca misteris que la humanitat intenta respondre i respondre's des que disposa de consciència. En fi, no revelaré aquí el contingut del text que heu decidit descobrir per vosaltres mateixos. Com sempre, les segones i terceres lectures permeten descobriments que havien passat desapercebuts en les anteriors. Sobretot quan s'utilitzen recursos simbòlics per expressar en simples paraules allò que resulta inexpressable.

Aquesta introducció constitueix una invitació a llegir un relat sobre un viatge que ens *toca* a tots, petits i grans. En un estil molt diferent al d'aquestes línies, el llibre que ara presentem s'ha escrit en un llenguatge a l'abast de tothom, a la vegada directe i subtil, fèrtil en símbols —alguns universals i d'altres

de procedències culturals diverses— que permeten interpretacions complementàries segons l'edat, el context i les experiències de cadascú. No és una crònica d'herois, encara que es poden reconèixer moltes accions heroiques en cada dia que viuen els seus actors. No és una tragèdia de guerres i batalles, per bé que els seus protagonistes miren de superar situacions difícils i àdhuc violentes. No és una història d'amor amb petó final apassionat, tot i que el seu contingut destil·la molt amor i tendres besades.

És un relat que, amb poques paraules, en suggereix moltes. Poesia en prosa, música més enllà de les notes. Un relat que parla de tendresa, d'estratègia, de superació personal i també col·lectiva, de creativitat, d'experiències humanes, d'alegria, de vies de transformació enmig de conflictes, de capacitats i discapacitats, d'inspiracions, d'aprendre a llegir signes i símbols, d'harmonització amb la natura enmig de vibracions procedents de tensió o d'agressivitat, de silenci, de determinació, d'acceptació, de lluita en les adversitats, d'itineraris laberíntics i camins de tornada a casa, d'espiritualitat, de fotons amb propietats ondulatòries i corpusculars en diversos plans, de canalització de la violència, de nous cicles, de la necessària transcendència respecte de la dualitat, de qualitat *versus* quantitat, de la vida i les seves transformacions, també de la mort, de les parts i del tot, dels individus en el marc dels sistemes en què estan integrats, dels sentits de la vida, de les capacitats

d'empendre, de la compassió, de la potencialitat simbòlica, de ciència, d'ecologia, de filosofia...

És un relat escrit a l'hora del nèctar, des de l'obscuritat de la nit, a partir de silencis que destil·len músiques quasi inaudibles, en un entorn dorment, en absència de moviment, amb les estrelles com a únics testimonis, esperant sempre el renaixement de l'Estrella Il·luminant amb la certesa que hi és i hi serà. Aurora que arriba suaument, sigil·losament, com l'aigua que s'escua i sempre troba la via de sortida, tard o d'hora.

És precisament a l'aigua, el mitjà que ens va veure néixer a tots, l'espai on es desenvolupa aquest viatge al·lucinant. Salmons que emprenen viatges de descens i d'ascens des de les aigües dolces, passant per les grans aigües salades, fins que fidels al seu fi *olfacte* decideixen tornar, en permanent transformació, a les aigües dolces i cristal·lines originals.

Un diàleg entre dalt i baix, un intercanvi de visions entre Orient i Occident. Miralls integrants i integradors d'immanència i transcendència. Un redescobriments de la seva interdependència i plenitud. En aquesta via tots poden conèixer-se i tots podem reconèixer-nos. Centelleigs de vida i també de mort en què l'ésser, les persones, les famílies, els grups, els clans, les comunitats, els emprenedors, els nous projectes, els pobles, les nacions i fins la humanitat sencera pot veure-s'hi reflectida. Un viatge d'anada i tornada, d'espivals, de baixada i de remuntada, per on es dibuixen vies ja recorregudes, tot i que

sempre noves, d'esglaó en esglaó, de cicle en cicle, de grau en grau.

Un relat per a vivents. Per a vividors de la vida. Per a gaudidors de la bellesa i l'harmonia tot i trobar-se enmig del caos, el conflicte i la violència. Un relat per a lluitadors que segueixen veus interiors que els impulsen a seguir endavant, malgrat els *gustos* i els disgustos que troben en l'itinerari. Per a aquells que no s'estanquen en les fragilitats i opten per actualitzar, cada dia, les seves potencialitats. Un relat per a somniadors d'ulls oberts que van més enllà del que es *veu*, caminadors a terra i mans esteses al firmament. Un relat per a faedors de pau i buscadors fins l'extenuació d'harmonitzar allò que es presenta com a contrari o incompatible.

Un relat, en fi, per a contempladors, per als místics dels nostres dies, místics a peu de carrer, en ciutats i pobles, en rius i muntanyes, en mars i valls, sofrents amb els que pateixen, alegres amb els que festegen, aventurers de la felicitat. Espero que el vostre viatge per les aigües de la vida sigui tan fructífer i apassionant com ho ha estat l'aventura d'escriure aquest llibre. Acabem, doncs, pel principi. Ara només resta començar a llegir les primeres paraules. Endavant!

Eixample, Barcelona, primavera de 2013